

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації
творів мистецтва

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

з теми: ХУДОЖНЯ ЕМАЛЬ У ФОРМОТВОРЕННІ СУЧАСНИХ
ДЕКОРАТИВНИХ ВИРОБІВ

Виконала: здобувачка вищої освіти
Освітньої програми «Образотворче
мистецтво, декоративне мистецтво»
Спеціальності 023 Образотворче
мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація
денної форми здобуття вищої освіти
Гарник Анна Володимирівна

Керівник: Луць Сергій Васильович,
кандидат мистецтвознавства, доцент
Рецензент:

Кам'янець-Подільський – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРИТИЧНІ ОСНОВИ ХУДОЖНЬОЇ ЕМАЛІ	7
1.1 Історія розвитку художньої емалі, її види і технології	7
1.2 Сучасні тенденції у формотворенні декоративних виробів	15
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ТВОРЧИХ РОБІТ МАЙСТРІВ СУЧАСНОЇ ХУДОЖНЬОЇ ЕМАЛІ	22
2.1 Огляд творчості провідних майстрів	22
2.2 Специфіка стилів і технік у роботах сучасників	28
ВИСНОВКИ.....	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ.....	37
ДОДАТКИ.....	44

ВСТУП

Актуальність. Обумовлена зростанням інтересу до традиційних технік декоративно-ужиткового мистецтва в контексті сучасного дизайну. Унікальність художньої емалі, що поєднує в собі багатовікову історію, високі художні якості та безмежні можливості для експериментів, робить її незамінною в процесі створення декоративних виробів. Ця техніка, яка має глибокі культурні корені, сьогодні стає основою для новаторських рішень у дизайні інтер'єру, ювелірному мистецтві, декоративній скульптурі та створенні арт-об'єктів.

Сучасне суспільство дедалі більше цінує екологічність, індивідуальність і автентичність у предметах побуту та мистецтва, що створює попит на вироби, виготовлені з використанням ручної праці та унікальних технік. Художня емаль відповідає цим запитам завдяки своїй природній естетичній привабливості, довговічності й здатності передавати найтонші нюанси художнього задуму. Водночас технологічний розвиток і доступ до нових матеріалів відкривають широкі перспективи для вдосконалення традиційних методів емальєрного мистецтва.

Особливу актуальність дослідження художньої емалі у формотворенні декоративних виробів набуває у зв'язку з необхідністю збереження культурної спадщини та інтеграції традиційних технік у сучасне мистецтво. Вивчення особливостей застосування емалі як естетичного та конструктивного елементу дозволяє створювати інноваційні дизайнерські рішення, які гармонійно поєднують традиції та сучасність.

Отже, обрана тема має важливе значення як для збереження й популяризації традицій емальєрного мистецтва, так і для пошуку нових підходів у створенні декоративних виробів, що відповідають вимогам сучасного естетичного та функціонального дизайну.

Мета дослідження. Метою роботи є вивчення художніх та технологічних особливостей використання емалі у формотворенні сучасних декоративних виробів, визначення її ролі у створенні естетично привабливих, функціональних та унікальних об'єктів декоративно-ужиткового мистецтва.

Завдання дослідження:

- дослідити історичний розвиток емальєрного мистецтва та його вплив на сучасні тенденції у декоративно-ужитковому мистецтві;
- визначити технологічні аспекти створення виробів з художньою емаллю, зокрема види емалі, техніки нанесення та специфіку їх використання;
- проаналізувати естетичні властивості емалі як матеріалу та її вплив на формотворення сучасних декоративних виробів;
- вивчити сучасні тенденції у використанні художньої емалі у різних напрямках дизайну, таких як інтер'єрний декор, ювелірне мистецтво, арт-об'єкти тощо;
- розробити власні художні ідеї та концепції декоративних виробів із застосуванням емалі, які поєднують традиції й сучасні інновації;
- сформулювати рекомендації щодо інтеграції технік емальєрного мистецтва у сучасне декоративне мистецтво з метою його популяризації та збереження.

Ці завдання спрямовані на комплексне дослідження художньої емалі як важливого елемента формотворення в декоративному мистецтві та розробку новаторських рішень для її використання в сучасному дизайні.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є художня емаль як матеріал та техніка декоративно-ужиткового мистецтва. Особливу увагу приділено аналізу технологічних, естетичних та художніх аспектів застосування емалі у створенні унікальних ювелірних прикрас та інших декоративних виробів.

Предмет дослідження. Предметом дослідження є художні особливості, технічні прийоми та естетичні можливості застосування емалі.

Методи дослідження. У процесі дослідження застосовано комплекс методів, що забезпечують ґрунтовний аналіз художньої емалі у формотворенні сучасних декоративних виробів. Зокрема, використано історико-культурний метод для вивчення еволюції технік художньої емалі та їхньої ролі в декоративно-прикладному мистецтві. Порівняльний аналіз дозволив зіставити різні технічні прийоми та стилістичні особливості емалевих виробів у контексті сучасного дизайну. Практичний метод включає дослідження технологічних аспектів створення емалевих виробів, аналіз їхніх естетичних якостей та функціональних можливостей. Метод систематизації та узагальнення використано для виявлення основних тенденцій і перспектив розвитку художньої емалі в сучасному декоративному мистецтві.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх застосування в різних галузях декоративно-прикладного мистецтва, дизайну та освіти. Дослідження сприяє збагаченню знань про техніки художньої емалі та їхню роль у створенні сучасних декоративних виробів, що може бути корисним для художників, дизайнерів і майстрів, які працюють у цій сфері. Отримані результати можуть слугувати основою для розробки нових дизайнерських вирішень, що поєднують традиційні техніки емалі з сучасними матеріалами та технологіями. Крім того, матеріали дослідження можуть бути використані в навчальних програмах художніх закладів освіти для підготовки фахівців у галузі декоративно-прикладного мистецтва. Це дозволяє популяризувати художню емаль як вид мистецтва та сприяти її подальшому розвитку в умовах сучасного культурного простору.

Апробація результатів дослідження: Апробація результатів дослідження: Основні висновки курсової роботи були представлені у вигляді доповідей: на круглому столі «Arts vitam docet – Мистецтво навчає життя» (09 квітня 2025 р.) з публікацією тез та науковій конференції студентів і магістрантів за підсумками НДР у 2024–2025 н.р. (9 квітня 2025 р.) на тему «Емаль як засіб створення декоративних елементів» та статті на тему «Художня емаль у сучасному ювелірстві: традиції та інновації».

Структура роботи. Структура дипломної роботи включає вступ, два розділи, які містять чотири підрозділи, висновки, список використаних джерел з 43 найменувань та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи 43 сторінки. Основний текст викладено на 36 сторінках друкованого тексту.

ВИСНОВКИ

1. Ювелірна емаль, незважаючи на технічну складність та трудомісткість виконання, зберігає свою актуальність і навіть набирає нової популярності в сучасному мистецтві. Її унікальні художні властивості, здатність поєднувати естетику з глибоким символічним змістом, а також високий рівень майстерності, роблять її особливо цінною у світі мистецтва. Сьогодні емальєрні прикраси виступають не лише предметами особистої краси, але й знаками культурної спадщини, символами важливих подій та елементами національної ідентичності.

2. Емаль у ювелірному мистецтві є не просто декоративним елементом — це глибоко символічний і художньо значущий засіб вираження індивідуальності. Кожна прикраса з емаллю — це унікальний витвір, який не має аналогів завдяки багатству технік нанесення, глибокій палітрі кольорів та можливості тонкого опрацювання деталей. Такі вироби здатні не лише прикрашати, а й розповідати історії, відображати характер і настрій свого власника, виступаючи своєрідним «портретом» його смаку та стилю.

3. Різноманітність форм, стилів і колористичних рішень дає змогу інтегрувати емалеві прикраси у будь-який образ — від повсякденного до урочистого. Емаль вміло балансує між традицією та інновацією, даючи змогу створювати прикраси, що поєднують естетику минулого з актуальністю сучасності. Завдяки своїй довговічності, зносостійкості та здатності зберігати колір протягом десятиліть. Вони є не просто аксесуарами, а інструментами самовираження, які дозволяють людині розповісти про себе без слів. Емаль у прикрасах — це емоційний акцент, що додає впевненості, настрою та художньої глибини кожному образу.

3. Художня емаль, попри свою технічну складність, залишається надзвичайно привабливою для митців завдяки своїй універсальності, глибині

кольору та здатності зберігати естетичну виразність століттями. Від культових предметів давнини до сучасних авторських ювелірних виробів — це мистецтво завжди слугувало і слугує виявом людської потреби у красі. Багатовікова еволюція емалі — це не лише історія розвитку технік, а й культурна хроніка цивілізацій, у якій простежується нерозривний зв'язок між функціональністю й декоративністю. Завдяки великій кількості технік емаль надає митцю широкий простір для творчого самовираження.

4. Технологічний аспект створення емалі демонструє високу науковість і точність, що ще більше підкреслює симбіоз мистецтва й техніки в цьому ремеслі. Емаль постає засобом передачі ідей, символів, емоцій. У кожній епосі вона відігравала важливу роль у формуванні візуального образу часу, перетворюючи звичайні предмети на витвори мистецтва. Від міфологічних образів Візантії до модернових мотивів XX ст. емаль змінювалася, але зберігала суть: вишуканість, глибину й емоційне наповнення.

5. Сьогодні, на стику традиції та інновацій, художня емаль знову переживає новий етап розвитку. Сучасні технології дозволяють поєднувати класичні техніки з новітніми матеріалами, розширюючи межі можливого. Завдяки цьому емаль стає актуальною у дизайні, ювелірному мистецтві, сувенірній продукції та навіть у промисловому дизайні. Вона зберігає в собі не лише естетичну привабливість, а й глибоку історико-культурну цінність. Підсумовуючи, художня емаль — це не просто техніка чи ремесло, це втілення духовного багатства людства, у якому кожна крихітна частинка — результат знання, чуття, досвіду і таланту майстра.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барбалат Б. О. В. Старовинна техніка гарячої емалі в умовах інтенсифікації виробництва ювелірних прикрас у творчості сучасного майстра роїні хуцидзе. *Науковий вісник Національного музею історії України*. 2020. Т. 6. С. 472–473.
2. Барбалат О. Мистецтво народжене вогнем: старовинна техніка гарячої емалі на теренах сучасної України. *Культурні та мистецькі студії XXI століття: науково-практичне партнерство: матеріали міжнародного симпозіуму, 6 червня. 2019 р. М-во культ. України; Нац. акад. кер. кадрів культ. і мистец.* Київ: НАКККиМ, 2019. С. 121–123.
3. Бородай Ю. О. Українська емаль / Альбом-каталог. К.: Український письменник, 2013. 264 с.
4. Гарячі емалі у ювелірному мистецтві: естетичні та технічні аспекти. *Актуальні проблеми сучасного дизайну* : Матеріали III Міжнар. науково-практ. конф., м. Київ, 22 квіт. 2021 р. Київ, 2021. С. 270–271.
5. Довгань Ю.О. Мистецтво емалі в Україні: історичний досвід та сучасний стан. *Автореферат на здоб. наук. ступ. канд. мист.* Харків: ХДАДіМ, 2009. 19 с.
6. Довгань Ю. Нові аспекти художньо-декоративного оздоблення інтер'єрів і екстер'єрів // Сучасні проблеми архітектури та містобудування: наук.-техн. збірник / Відпов. ред. М. М. Дьомін. Київ: КНУБА, 2005. № 14. С. 159–163.
7. Емальєрне мистецтво в мистецтвознавчому дискурсі. історіографічне дослідження. *Мистецтвознавчі записки*. 2020. № 37. С. 52–55.
8. Кравченко М. Я. Мистецтво прикрас в Україні останньої третини ХХ – початку ХХІ століття: європейський контекст, художні особливості,

- персоналії. *Автореферат на здоб. наук. ступ. канд. мист.*. Львів: Львівська національна академія мистецтв, 2017. 19 с.
9. Луць С.В. Творчість митців КЮД «Лобортас» у контексті українського ювелірного мистецтва кінця ХХ – початку ХХІ століття. Дис. на здоб. наук. ступ. канд. мист. за спец. 17.00.06 (декоративне мистецтво). Львів: Львівська національна академія мистецтв, 2017.
 10. Луць С. В. Художні гарячі емалі в мистецтві Класичного ювелірного Дому «Лобортас». *Мистецтвознавство '13. СКІМ*. Львів: 2013. С. 173 – 182.
 11. Луць С. В. Ювелірне мистецтво України на зламі ХХ–ХХІ ст.: генезис поступу. *Деміург: ідеї, технології, перспективи дизайну*. 2019. Том 2. № 1. С. 93 – 111.
 12. Мостовщикова Д. О. Пам'яті українського художника-емальєра о. бородає. *Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2019. № 32. С. 215–218.
 13. Мостовщикова Д. О. Український та європейський досвід застосування гарячої емалі в інтер'єрі та екстер'єрі. *100 років сучасності: ідей баугаузу та українського авангарду у сучасному дизайні та дизайн-освіті*. 2020. С. 164–168.
 14. Наумов О. Г. Емальєрне мистецтво в мистецтвознавчому дискурсі. історіографічне дослідження. *Мистецтвознавчі записки*. 2020. № 37. С. 52–55.
 15. Пасічник Л.В. Ювелірне мистецтво України ХХ – початку ХХІ століття (історія, стилістика, персоналії). *Автореферат на здоб. наук. ступ. канд. мист.* Київ: Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України, 2015. 23 с.

16. Пасічник Л. Мистецтво художньої емалі в творчості ювелірів Укаїни кінця XX – початку XXI століття: образно-пластичні особливості // II-й міжн. фест. емалі в Україні. Каталог. К.: Фенікс, 2013.
17. Підвисоцька О. П. Пам'ятки ювелірного мистецтва IX ст. до н. е. – перших століть н. е. із зібрання Музею історичних коштовностей України // Золото степу. Археологія України. Шлезвіг, 1991. С. 251–253.
18. Підвисоцька О. П. Ювелірне мистецтво України раннього залізного віку // Золота скарбниця України. К.: Акцент, 1999. С. 7–36.
19. Ремізовський І. М. Творчі роботи о. і. мінжуліна у контексті реконструкції стародавніх ювелірних технологій. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* № 4. 2020. С. 76–77.
20. Франк І. Художній образ в ювелірному мистецтві України XXI ст. *Вісник*. № 44. С. 41–42.
21. Шмагало Р.Т. Художня емаль та ювелірство України у світі XX – початку XXI ст. // II-й міжн. фест. емалі в Україні. Каталог. К.: Фенікс, 2013. С. 90–95.
22. Шмагало Р. Художній метал України XX – початок XXI століття. *Енциклопедія художнього металу*. Львів: Апріорі. 2015. Т 2. С. 42.
23. Шмагало Р. Ювелірне мистецтво України: авторський пошук і ринок. *Образотворче мистецтво*, 2012. № 3 –4. С. 34 – 35.
24. Барбалат О. В., Школьна О. В. Візантійсько-києворуські емальєрні традиції у дизайні сучасних ювелірних виробів України. *Art and design*. 2020. № 2. С. 14–26. URL: <https://doi.org/10.30857/2617-0272.2020.2.1> (дата звернення: 11.05.2025).

25. Друга з тріо емальєрок. *Збруч*. URL: <https://zbruc.eu/node/72391> (дата звернення: 19.03.2025).
26. Друга з тріо емальєрок. Фотографії старого Львова. *Фотографії старого Львова*. URL: <https://photo-lviv.in.ua/druha-z-trio-emaļjerok/> (дата звернення: 19.03.2025).
27. Марія дольніцька | artlvivonline (арт львів онлайн). *ArtLvivOnline (Арт Львів Онлайн)*. URL: <https://art.lviv-online.com/mariya-dolnytska/> (дата звернення: 15.04.2025).
28. Марія Софія Дольницька – художниця декоративно-ужиткового мистецтва (50 років тому) | Український погляд. *Український погляд*. URL: <https://ukrpohliad.org/calendar/mariya-sofiya-dolnyczka-hudozhnyczya-dekorativno-uzhytkovogo-mystecztva-50-rokiv-tomu.html> (дата звернення: 10.03.2025).
29. Міщенко О. В., Дорогань І. В., Мельник Н. В. Сучасні тенденції декоративно-ужиткового мистецтва в Україні. *Ukrainian art discourse*. 2023. № 4. С. 64–69. URL: <https://doi.org/10.32782/uad.2023.4.8> (дата звернення: 11.05.2025).
30. Мостовщикова Д. Традиції розписної гарячої емалі Європи та сходу XVIII століття у сучасному емальєрному мистецтві України. *Humanities science current issues*. 2020. Т. 1, № 30. С. 173–180. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/30.212240> (дата звернення: 11.05.2025).
31. Наумов О. Художня емаль у хронотопі українського мистецтва. *Almanac "culture and contemporaneity"*. 2019. № 2. URL: <https://doi.org/10.32461/2226-0285.2.2019.190639> (дата звернення: 11.05.2025).

32. Олександр Бородай: мистецтво емалі. *ДніпроКультура. Портал культурного надбання Дніпропетровщини.* URL: https://www.dnipro.lib.dp.ua/index.php?route=information/project&prj_id=1195 (дата звернення: 20.01.2025).

33. Ювелірні вироби з емаллю: художнє мистецтво, яскраві кольори та ювелірні традиції. *Ювелірні вироби з емаллю: художнє мистецтво, яскраві кольори та ювелірні традиції.* URL: https://tangogold.com.ua/ua/blog/yuvelirni-virobi-z-emallyu-khudozhnye-mistecztvo-yaskravi-kolori-ta-yuvelirni-tradicziyi/?srsltid=AfmBOoqC5KUWTwk1arypd_TdDNGJE7unEwEPgL34cDTIEbo56_WQBxyt&utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 17.01.2025).

34. Ювелірна емаль — модна техніка. *Zlato.UA.* URL: https://zlato.ua/uk-ua/news/juveirni_trendy/naytsikavishe_pro_prikiasi_z_yuvelirnoi_emallyu/?srsltid=AfmBOoqwtExhdr4QvfS8UoJGV9PQtSAtRIHJKh2ZkmHjCAwZgFMmODPD (дата звернення: 15.03.2025).

35. Ювелірне мистецтво України. херсонська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Олесея Гончара. *Головна. Херсонська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Олесея Гончара.* URL: <https://lib.kherson.ua/yuvelirne-mistetstvo-ukraini.htm> (дата звернення: 11.01.2025).

36. Arts and Crafts enamels · V&A. *Victoria and Albert Museum.* URL: <https://www.vam.ac.uk/articles/arts-and-crafts-enamels> (дата звернення: 25.04.2025).

37. A guide to using enamel to add color and texture to metal jewelry pieces - youtalent educational blog. *YouTalent Educational Blog.* URL:

- https://blog.youtalent.com/guide-using-enamel-add-color-texture-metal-jewelry-pieces/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 15.04.2025).
38. Enamels on jewelry – antique jewelry university. *Lang Antique & Estate Jewelry: Engagement Rings & Vintage Jewelry*. URL: <https://www.langantiques.com/university/enamels-on-jewelry/> (дата звернення: 01.03.2025).
39. Guide to enamel jewellery. *Sheila Fleet Jewellery*. URL: <https://sheilafleet.com/pages/guide-to-enamel-jewellery> (дата звернення: 01.05.2025).
40. Discover the rich legacy of enamel jewelry through the ages. explore the intricate artistry and timeless beauty in our journey through history's enamel treasures. *High Jewelry | 925 Sterling Silver | Adastra Jewelry*. URL: https://adastrajewelry.com/blog/unveiling-the-history-of-enamel-jewelry?srsltid=AfmBOoqJoaHuQhSIgkATL9ggSEktBEfVJquGXvi-jVwO2v2spQ9A_OMp&utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 20.01.2025).
41. Informationszentrum Berlin-Wuhlheide, 1969. *Flickr*. URL: <https://www.flickr.com/photos/eastgermanpics/4843543999/> (дата звернення: 10.03.2025).
42. Plante A. The history of enamel jewelry. *Market Square Jewelers*. URL: https://www.marketsquarejewelers.com/blogs/msj-handbook/the-history-of-enamel-jewelry?_x_tr_hist=true (дата звернення: 11.03.2025).
43. Tait H. Enamelwork - ancient craft, medieval art | britannica. *Encyclopedia Britannica*. URL:

https://www.britannica.com/art/enamelwork/History?utm_source=chatgpt.com

(дата звернення: 05.05.2025).